

A MULTIKULTURALITÁS ÉS INTERKULTURALITÁS KIHÍVÁSAI A 21. SZÁZADBAN

Máthé Ilona

Gál Ferenc Egyetem, Gazdasági Kar

Absztrakt

A cikk célja a multikulturalizmus és az interkulturalizmus elméleti és gyakorlati meghatározása, alapvető különbségeinek, típusainak, következményeinek és problémás aspektusainak a bemutatása, gyakorlati példákkal. Az elméleti megközelítést illetően definiáljuk a 'Smelting Pot' és a 'Salad Bowl' típusú multikulturális társadalmakat, azok minden előnyével és hátrányával. A multikulturalizmus viszonyát a liberalizmussal szemben is elemezzük, valamint a közelmúlt olyan mozgalmainak (pl. WOKE, BLM) jellemzőit, hatásait is, melyek alapjaiban rengették meg az egyén és közösség viszonyát a történelmi múlthoz, az alapértékekhez, és következményeikben felvetették azt a kérdést, hogy modern, „művelt” társadalmunkban a család, az iskola és a demokratikus intézmények valóban elvégzik-e feladatukat, vagy a 20. század közepében indult (és ma már mainstreamnek tekinthető, „politikai korrektség” vonulatának behódolva hajlandók és képesek is megváltoztatni a történelmet..., figyelmen kívül hagyva az akkori korok összefüggés-, ok-okozat-, valamint értékrendszereit.

A kultúra, nemzet és nemzetiség fogalmainak kölcsönhatásainak, előnyeinek és hátrányainak az összevetése, elemzése, valamint a jelenlegi mainstream gondolkodás és narratíva következményeinek leírása is célja jelen előadásnak, a migráció, az oktatás-nevelés, az idegen nyelvi tudás, a kisebbségi és többségi jogok, a kisebbségi értékek ismertetése és illusztrálása folytán.

Kulcsszavak: multikulturalitás, interkulturalizmus, nemzeti állam, kisebbségi és többségi jogok, nemzeti stratégia

MULTICULTURALISM AND INTERCULTURALISM- CHALLENGES IN 21ST CENTURY

Ilona Máthé

Faculty of Economics, Gál Ferenc University

Abstract

The aim of the article is to theoretically and pragmatically define and present multiculturalism and interculturalism, alongside with their basic differences, types, consequences and problematic aspects, all with real life examples. As far as this theoretical approach is concerned, we are defining „The Smelting Pot” and „The Salad Bowl” type multicultural societies, highlighting their overall advantages and disadvantages. We are also analysing the relationship between multiculturalism and liberalism, as well as the characteristics and impact of recent movements (like WOKE, BLM), which lately have shattered the individual’s and community’s rapport to historic past, basic values; what’s more, in their consequences, they have raised the question that whether in our modern, „civilised” society family, school and democratic institutions are able to fulfill their duties and responsibilities; or, whether, surrendering to the „politically correct” movement initiated in last century’s mid ’50s (which has become mainstream by now) they are willing to change history... not taking into consideration the then applicable and characteristic correlations, cause and effect, as well as value systems.

We are also making a comparative analysis of the advantages and disadvantages that the interconnection and interdependency between culture, nation and nationality or ethnic origins have; in addition, we aim at highlighting the most important consequences that the mainstream mentality and narrative regarding the topic have, by describing and debating on the challenges posed by migration, education and instruction, foreign language competence, minority and majority rights, aboriginal minority values.

Keywords: multiculturalism, interculturalism, nation, minority and majority rights, national strategy

„Egy kultúra igazi bizonyítéka soha nem a bőség, amely kicsordul, a felülmúlhatatlan, melyet a lángész ajándékoz a közösségnek, hanem az átlag minősége, módja, hangja is, mellyel a nép él, tudatosít és a köznapok használatában általánosít egy szellemi magatartást.”

Márai Sándor: *Piazza Erbe, Új Idők* 1939

Mai felbolydult világunkban egyre jobban fel kellene ismernünk azt, hogy a múlt ki (és meg) nem beszélt és meg nem oldott konfliktusai és azok alapos ismerete, valamint a közösség, és identitás fogalmainak és értékeinek kiegyensúlyozott értékelésének a hiánya sok elfojtott, illetve újonnan kialakult konfliktust gerjesztett és hozott napvilágra. Eme konfliktusoknak és azok okainak a meg nem értése, helytelen értékelése és a megoldási stratégia és koncepció teljes hiánya a magát „fő döntéshozónak” tekintő Európa és világszerte (főleg Nyugat-Európa és az USA értendő ezalatt véleményünk szerint) olyan helyzetekhez vezetett, amelyek komolyan és alapjaiban veszélyeztetik kontinensünk és kultúránk létét, minőségét és jövőjét. A 18. sz. spanyol származású amerikai filozófus, George Santayana szerint *‘Those who do not learn history are doomed to repeat it.’* Azok, akik nem tanulnak, nem ismerik a történelmet, arra kárhozzatnak, hogy újraéljék azt.-szerző ford./ Sokan, többek közt Churchill is, átvették ezt az önbeteljesítő állítást, ám sajnos sem a nemzeti oktatás-nevelési rendszerek, sem az egyéni fejlődési stratégiák nem tanultak belőle...

Statisztikai adatok szerint a világ több mint 70%-a többnyelvű, ami arra a következtetésre juttat, hogy sok helyen a világban többnyelvű, különböző nemzetiségű, különböző kultúrájú emberek élnek egymás mellett vagy közösen együtt. Az egymás mellett élés vagy az együtt élő, bármennyire is színes, közösségek interakcióval teli léte két különböző felfogást, politikai, adminisztratív, kulturális és oktatás-nevelési rendszert feltételez. Ez eredményezte a multikulturalitás és interkulturalitás fogalmát, valamint ez határozta meg a többség és a kisebbség önmagához és egymáshoz való viszonyát és kapcsolatrendszerét. Az eme fogalmakra adott (rövid- vagy hosszú távú) politikai válaszok határozták meg a különböző országok és kontinensek mai állapotát és a belső konfliktusaik nagy részét.

Egy rövid elméleti összefoglaló gyanánt, hadd definiáljuk és jellemezzük dolgozatunk legfontosabb fogalmait.

A multikulturalizmus azon állapot, amelyben különböző kultúrájú és, esetleg fajú csoportok, egy adott társadalomban léteznek, egyenlő jogokat és esélyeket élveznek, mindegyiket fontosnak tartva és semelyiket figyelmen kívül nem hagyva. A jelenség általában nemzeti szinten, egy országon vagy egy nemzeten belül alakul ki, vagy természetes módon, a bevándorlás következtében, vagy nem természetes módon, amikor az adott ország eltérő kulturális szabályozását egy közös jogrendszerben egyesítik (mint pl. Franciaországban vagy Kanadában). Okvetlenül azt a logikai következtetést kell levonnunk (természetesen amennyiben tudatos történelemismerők vagyunk (sic!)), hogy a régi gyarmati birodalmak gyarmatosító politikájuk miatt teljesen más

helyzetben vannak, teljesen más körülmények okozták és definiálták mai multikulturális állapotukat, ezért teljesen más lehet (és esetleg kell is legyen) a hozzáállásuk a kérdéshez, valamint erkölcsi és pszichológiai döntéseik és érzelmi töltetük is más. Helyzetük okainak nem ismerése illetve eltusolása, a történelem tényeinek nem ismerése vagy tagadása, és így tudatlanság miatt, vagy akár szándékosan, különböző politikai és gazdasági célok elérése érdekében eme hozzáállás általánosítása és azon nemzetek/országokra való (akár kötelező) kiterjesztése, akiknek történetében soha gyarmatosítás nem volt (sőt, ahol a világon először mondták ki pl. a vallásszabadságot, ld. Erdély 1568 János Zsigmond idejében) történelmi és logikai hiba, erkölcsi bűn.

Szociológiailag a multikulturalitás azt a módot jelenti, amelyben bizonyos társadalmak, közösségek egymás mellet vagy együtt élnek kulturális diverzitásban. Egy multikulturális társadalom jellemzője az, hogy különböző fajú, etnikai eredetű vagy nemzetiségű emberek élnek „együtt” az adott közösségben. Arról a felfogásról van szó, amelyben az eltérő kultúrák, különösen a kisebbségi csoportok kultúrája különleges bánásmódban részesül a domináns politikai kultúra által. Ez az elismerés azt is jelenti, hogy a társadalom egésze tudatában van annak, hogy milyen értékkel járul hozzá a nagy politikai közösséghez a kisebbség, hogy speciális védelem vagy autonóm önrendelkezési jogok illetnek meg bizonyos kulturális csoportokat. A multikulturalizmus a modern demokráciákban egyben válasz a kulturális pluralizmus tényére, másrészt a múltbéli kirekesztés, diszkrimináció vagy elnyomás miatt adott kompenzáció. (Az egyik gond az, hogy úgy tűnik, a nyugati demokráciákban bizonyos kisebbségek túlzott vagy téves történelmi értékelés alapján kerülnek előnybe, de ez ismét a múlt ok-okozati tényeinek figyelmen kívül hagyása miatt történik. A másik az, hogy a múltbéli birodalmi lét érdekes kollektív bűnbánatot indukált napjainkban, aminek általánosítása megint súlyos hibákhoz vezetett.)

Egy ilyen, fentebb említett társadalomban, az emberek megtartják, tovább adják, megbecsülik és megosztják egyedi életmódjukat, nyelvüket, hagyományaikat vagy kulturális magatartásukat. Abból a feltételezésből kiindulva, hogy gyakran békésen egymás mellett élhetnek ezek az eltérő kultúrák, a multikulturalizmus azt a nézetet erősíti, hogy a közösség, a társadalom igazából gazdagodik abból, hogy meg/fenntartja, megőrzi, tiszteli, vagy éppen ösztönzi a kulturális diverzitást. Ehhez azonban az szükséges, hogy nemcsak a többség legyen tisztában azzal, hogy mik a jogai és kötelezettségei egy közösségben, hanem a kisebbség is tudatában legyen annak, hogy nemcsak jogai vannak, hanem kötelességei is, amikor az adott társadalom tagjává vált. És itt fontos megemlíteni azt, hogy egy közösség kisebbsége történelmileg különböző okokból létezik abban az adott társadalomban: teljesen más státusza és megítélése van (és kell is, hogy legyen) egy őshonos, államalkotó nemzeti kisebbségnek, mint egy bevándorló vagy éppen egy természetellenesen, akár illegálisan az eredeti közösséget elárasztó kisebbségnek. A végeredmény ugyanaz lehet, hiszen bármely okból döntenek vagy kényszerülnek más közösségbe kerülni bizonyos nemzeti és kisebbségi csoportok, az egészséges és helyes együttélés alapja a befogadó állam/közösség törvényeinek

betartása és betartatása, a jogok és kötelezettségek tudatosítása és betartása, valamint a kölcsönös tisztelet. Amennyiben ez megvalósul, nincs semmi baj. De sajnos, nem ez a helyzet sokfele a világban. A woke, cancel culture mozgalmak, a különböző újszerű kisebbségi státuszok eltúlzott értékelése (miközben az őshonos kisebbségeket semmi veszik), valamint a történelmi tények és az erkölcs figyelmen kívül hagyása furcsa állapotokat eredményez és eredményezett a világban, és ami minket, európaiakat még jobban érint, Európában.

Különböző elméletek láttak napvilágot a multikulturalizmust illetően, főleg az amerikai társadalmat vizsgálva.

A „smelting pot” elmélet szerint (a kohóban összeolvadt fémek példája nyomán) metafora formájában az Egyesült Államokba bevándoroltak asszimilációját szokták definiálni, amit eredményként a „hyphenated American” kifejezés tökéletesen illusztrál (tehát mindenki amerikai, csak az eredete más: Afro-American, Hungarian-American, stb., a hangsúly az amerikai jelzőn lévén). És persze, könnyű ezt tenni és elhiteni az egyénnel/állampolgárral egy olyan közösségben, amelynek léte és eredete nem ezer évre vagy még többre nyúlik vissza. Ugyanakkor az sem mindegy, hogy a bevándorló/migráns, vagy a különböző nyelveken más és más terminussal ellátott egyén vagy csoport hogyan viszonyul a befogadó közösséghez/országhoz. Hálás a befogadásért, tiszteli és betartja a befogadó ország törvényeit és szokásait, anélkül hogy teljesen asszimilálna és feladná saját nemzeti és kulturális értékeit, vagy követelő magatartással csak vélt vagy valós jogait próbálja érvényesíteni anélkül, hogy hasznos tagjává válna új „hazájának”.

A következő elmélet a „salad bowl”, ami egy sokkal liberálisabb elmélete a multikulturalitásnak, mivel ez egy heterogén társadalmat jelent, amelyben különböző kulturális háttérű emberek/egyének élnek egymással párhuzamosan, megtartván legalább részben néhány egyedi jellemzőit hagyományos kultúrájuknak. Ez azt is jelenti, hogy nem alakul ki egy egységes társadalom vagy kultúra, legjobb példái ismét az Egyesült Államokból a „Little India” vagy „Chinatown” negyedek. A legnegatívabb következménye ennek a jelenségnek az, hogy megosztja a társadalmat, előítéletet és diszkriminációt eredményezve. Robert Putnam politikai kutató szerint az ilyen „multikulturális közösségekben” élő emberek nem igazán fognak közösségjobbító, fejlesztő projektekre szavazni vagy ilyenekben önkénteskedni.

Egy újabb megközelítésben, a multikulturalizmus kihívásként áll a liberális demokráciával szemben. Ez utóbbiban, minden egyes állampolgár egyenlő bánásmódban kellene, hogy részesüljön, külön kezelve az „állampolgár” alap, közös identitását a társadalom való világban élő tagjainak valós társadalmi, kulturális, politikai és gazdasági pozíciójától és identitásától. Ez a felfogás hajlamos arra, hogy homogenizálja a társadalmat és közös politikai kultúrát feltételezzen, amelynek mindenki részese az adott közösségben. Egy formális állampolgári egyenlőség jegyében, a liberális demokráciák hajlamosak alulértékelni mindazokat a jegyeket, amelyek igazából bizonyos szempontok alapján tagadják ezt a fajta egyenlőséget. Bár szerves és jól defini-

álható részei a társadalomnak, a közösség bizonyos tagjai megtarthatják különleges egyéni identitásukat miközben egy közösségben laknak.

A multikulturalizmusnak nagy szerepe van az oktatás-nevelésre, az önrendelkezés igényére vagy jogára, az identitás politikákra, és a különböző politikai és társadalmi mozgalmakra. Ellentétben azonban a multikulturalitással, az identitás politikák inkább a résztvevő egyének közös identitásán alapulnak, mint a közös specifikus kultúrájukon.

A multikulturalizmus által jelentett kihívások két szempontot érintenek: az egyik arra vonatkozik, hogy bizonyos csoportokat részesít előnyben a nagy közösséggel szemben, ezáltal a nagy közös „jó” erodálódhat a kisebbségi érdek oltárán. A nemzeti egység elérése lehetetlennek tűnik, ha az emberek magukat inkább egy etnikai vagy faji csoport tagjainak tekintik, mint egy közös ország állampolgárainak. És a másik szempont arra vonatkozik, hogy a multikulturalizmus aláássa az egyenlő egyéni jogokat, ezáltal gyengítve az egyenlő politikai bánásmód értékét. Az egyéni egyenlőségi jogokat figyelmen kívül hagyhatják vagy csorbíthatják akkor, ha inkább a csoport jogait tekintik fontosabbnak.

És itt jön a felismerése annak, hogy bár évezredek óta beszélhetünk multikulturalizmusról, a különböző kultúrák igazi, gyakorlati együttélése egy másik fogalom által írható a legjobban le, és ez az interkulturalitás. Latin őseim szerint „nomen est omen”, tehát az, ahogyan nevükön nevezzük a dolgokat, lényegi tulajdonságaikat is illusztrálja. A multikulturalitáshoz képest, az interkulturalitás egy gyakorlatiasabb, aktívabb fogalom, és a szegregáción és párhuzamos léten átnyúlva a különböző kultúrák interakcióját, együttélését, kultúráközi kommunikációját és kapcsolatrendszerét jelenti. Tehát, miközben az egyik inkább elkülönített entitásokat, a másik inkább együttműködést jelent. Az interkulturális oktatás-nevelés azt kísérli meg, hogy a különböző kulturális háttérrel rendelkező csoportok tagjai megértsék a lényegi kulturális kevertrendszert annak érdekében, hogy interakcióba tudjanak lépni és képesek legyenek hatékonyan kommunikálni más kulturális háttérű társaikkal. Az interkulturális erőfeszítések célja az, hogy a megértést segítség elő, növeljék a bizalmat, kapcsolatokat teremtsenek és együttműködést tegyenek lehetővé. És emiatt, az interkulturalitás mindig csoportokra vagy közösségekre koncentrál. Egy tipikus példája az interkulturális együttlétnék az erdélyi magyar/székely-román-szász együttélés, aminek rengetek erkölcsi, társadalmi, személyiségfejlődési, nemzetiségi és nemzeti, valamint nyelvi-kulturális hozzádka van.

A kérdéskörben felmerül egy másik fogalom, a „kultúráközi” (*Cross Cultural*) állapot, jelenség és kommunikáció. Ez kevésbé vonatkozik a közösségre vagy a csoportra, mint inkább a specifikus kultúrákra adott specifikus válaszokra. Ez azt is jelenti, hogy az az egyén, akinek rendszeres nemzetközi szakmai, üzleti kötelezettségei vannak, profitálhat abból, ha kultúráközi kommunikációs ismereteket és készségeket sajátít el annak érdekében, hogy hatékonyabban végezhesse munkáját, jó üzleti kapcsolatokat építhessen ki függetlenül attól, éppen hol ténykedik a világban. Ez tehát inkább az

eltérő kultúrákra adott speciális válaszokra vonatkozik, mint a különböző kultúrák egymásra találására.

Következésképpen, a multikulturális kommunikációmás kultúrák sajátosságairól tudomást vevő, de mélyebben nem involválódó, szintézisre nem törekvő élményekhez vezet, míg az interkulturális kommunikáció más kultúrákkal szervesen együttműködő, integrált, szintetizált és empatikus társas-világ-alkotást valósít meg és reflexív élményekhez vezet a résztvevő egyének számára.

Tehát, összegezve, míg a multikulturalitás véleményünk szerint inkább szegregációt és akár elidegenítést generál, az interkulturalitás és kultúráközi kommunikáció együttműködést és keveredést jelent. Az USA-ba emigráló európaiak, valamint az Ausztráliába átköltöző britek multikulturális életet hoztak létre, de ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy ezek a multikulturális szituációk feltétlenül pozitívak vagy akár egészségesek lennének. Ezzel ellentétben, az interkulturális, az adott társadalomba szervesen integrálódó csoportoknak és közösségeknek rengetek lehetőségük, esélyük és potenciáljuk van. Ha a döntéshozók és politikacsinálók jobban értenék a multikulturalizmus fogalmát és lényegét, és változtatnának a narratívájukon, képesek lennének egy kevésbé passzív, és sokkal aktívabb párbeszédet és együttműködést folytatni a társadalom minden szintjén. Arról nem beszélve, hogy a 21. század első évtizedének a vége felé Angela Merkel már a multikulturalizmus végét vizionálta, míg a második évtized közepén az illegális migrációt elősegítő „Willkomens Kultur” társadalmilag, jogilag, gazdaságilag, kulturálisan és általános műveltségileg téves, akár bűnös politikájának köszönhetően nemcsak integráció és együttműködés nem valósult meg Európa nyugati felén, hanem a többség kultúráját, etikai, morális és általános együttélési szabályait figyelmen kívül hagyó, nem tisztelő párhuzamos társadalmak létrejöttéhez nyújtott segítő kezét.

A multikulturalizmust illetően más aggályok is vannak. Ha egy társadalom alapvető intézményei, a család, az iskola, a munkahely és a különböző szociális intézmények nem teszik dolgukat és nem hozzák össze az eltérő kulturális háttérű embereket, nem valósul meg az az egészséges környezet, amely a kulturális különbségek miatt keletkezett egyének közötti súrlódások enyhítését és megszüntetését teszi lehetővé. Ez az egészséges környezet tolerancián, együttérzésen, valamint azon a szándékon és nyitottságon alapul, hogy meg akarjuk ismerni a másik kulturális háttére által megmutatkozó különbségeket. Ez az eltérő kulturális háttér és értékrendszer komoly következményekkel jár az egészségügy terén is. A társadalom peremére szoruló népesség körében gyakoribbak bizonyos betegségek, például az érrendszeri betegségek, az AIDS és az oszteoporózis, valamint az étkezéssel, táplálkozással kapcsolatos problémák is. A multikulturális tényezők azt is befolyásolhatják, hogy hogyan lehet egy egyént kezelni, gyógyítani, vagy akár kaphat-e egyáltalán orvosi segítséget. Az egészséget és betegségeket érintő különböző kulturális nézetek befolyásolják az egészségügyi és orvosi beavatkozást is. A kulturális különbségek félreértései és/vagy ezen különbségek nem ismerete akár erőszakos következményekkel is járhat. A kutatások

kimutatták, hogy az etnikai kisebbségek kevesebb valószínűséggel fognak testi és lelki egészségügyi szolgáltatásokat igénybe venni, többek közt talán félelemből, tudatlanságból, a diszkrimináció és stigmatizálás elkerülése miatt.

A migráció, akár legális, de leginkább az illegális, további problémákat okoz. Komoly értelmezési problémák vannak a jelenség definiálásában, megértésében és kezelésében. A jelenlegi „mainstream” narratíva meg nem érthető módon nem képes sem az okokat, sem a következményeket felkutatni, megismerni, életképes, minden fél számára hatékony, hosszú távú stratégiákat felépíteni, a kölcsönös tisztelet, a jogrend és a történelmi múlt tapasztalatainak figyelembe vételével. A nemzeti és társadalmi felelősségtudat érdekes hiányával vagy mutációjával szembesülünk.

És ha ennyi probléma van, mi a megoldás? Szerintünk az európai közösség együttműködésének alapértékeihez való visszatérés, azok tiszteletben tartása, a család, mint a társadalom legfontosabb és alap pillérének a megerősítése, az oktatás-nevelés alapelveihez való visszatérése. Aristippos szerint „Tanítani annyi, mint megmutatni a lehetőségeket, tanulni annyi, mint élni ezekkel a lehetőségekkel”, de akár Eötvös Józsefet is említhetjük: „A haza minden polgárának jövője-mindenekelőtt jogai-kulturáltságától függ, vagyis a műveltségnek a nevelés útján való társadalmi méretű elterjedésétől.” Tehát fontos tanulni, ismerni és megismerni, a kritikus gondolkodás logikai elemeit alkalmazni, összehasonlító elemzéseket végezni, és mindenekelőtt kölcsönös tisztelettel, de saját értékeinknek és érdekeinknek figyelembevételével élni és cselekedni.

Az idegen nyelvoktatás is megoldás. Az EU Sprachreport 2002/1:17-18.-3. javaslata szerint:

„Az európai többnyelvűség fenntartásában az idegennyelvoktatásra fontos szerep hárul. Az idegen nyelvek oktatásának legkésőbb az általános iskolában el kell kezdődnie közös európai minőségi mércéknek megfelelően. Az Idegen nyelvoktatás célja két európai idegen nyelven való írásos és szóbeli cselekvőképesség elsajátítása, valamint további nyelveken az értés- és olvasás készségek kifejlesztése. Cél továbbá a szomszédos országok nyelveinek megismertetése, közvetítése.” Ma vajon hol tartunk?...

A nyelvi cselekvés egy társas cselekvés (interdependencia keletkezik), a nyelvtudás a világról és szociális környezetről alkotott tudás és társas interaktív képességek fejlődése, tehát meghatározó nyelvi és szociális közegben jellegzetes kulturális mintázatokat tesz magáévá homogén/heterogén, egy-vagy többnyelvű közegben is.

Az egyén interaktív/konfrontatív/ érdekérvényesítő viselkedése *adaptív jellegű*, a nyelvi- és kommunikatív kompetencia *kontextus érzékenységet és szituált-nyelvhasználati képességet* von maga után, amihez *univerzális kommunikációs készségek léte, sajátos nyelv-és kultúra specifikus nyelvi viselkedési mód szükséges* (a nyelvi leírás és nyelvműködés teljes skáláján). Szoros összefüggés van az *egynyelvűség és azaz multikulturalitás*, valamint a *többnyelvűség és a interkulturalitás* között.

A *nyelvközösség* felszínes, egymásról tudomást vevő, de mélyebben nem integrálódó, szintézisre nem törekvő „egymás-mellett-élés” (ami éppen a multikulturalitás).

A nyelvi szocializáció, társas szocializáció közösségi nyelvek szervesen együttműködő, integrált, szintetizált és empatikus együttműködést megvalósító együttélést jelentenek (és ez az interkulturalitás).

A közösségnek nyelvi, tárgyi, szellemi kultúra alapja van, közösségi elemek újratelmeztetése, átadása, módosulása generációk egymás mellett élése, együttműködése során. A nyelvközösség a nyelv, nyelvi kultúra, normák, értékek, kultúra-specifikus, identitás-formáló narratívákat jelenti, nyelvi, kulturális kohézió megteremtése céljából, nemzeti határokon belül, de kisebbségben is. A nyelvközösség *nyelve* plasztikus, a társas-viszonyoknak és a társadalmi igényeknek megfelelően adaptálódó *reprezentációs jelrendszer, egy tényleges társas-valóság megteremtéséért felelős*; a nyelviség nem csak absztrakt jelrendszer, hanem társas interakció közösségi jelentéshalmaz, intencionális mentális tartalmakkal.

A sajátos arculatú nyelvközösségekben szocializálódott egyén más 'kulturális közegbe' is bekerülhet: más nyelvközösség (vegyes házasság, multikulturalitás, migráció), más szubkultúrák (kb. társadalmi, vallási rétegek), más szakmai kultúrák (multidiszciplináris munkahely), más nemzeti kultúrák (turizmus interkulturális kontextusai, munkavállalás), más nemzetközi kultúrák (eurokraták, multinacionális vállalatok). A résztvevők azonban mindig valamilyen közös nyelv mellett fognak dönteni a résztvevők (amit lingua franca-naknevezhetünk). Természetesen, felmerülhet a nyelvi sovinizmus/imperializmus kérdése is (ld. Brit Birodalom Indiában, stb.), lehet szó politikai, gazdasági és kulturális dominanciáról, viszont egy egészséges környezetben az egyéni és közösségi méltóság megteremtése, megtartása, biztosítása mindig fontos.

Egy adott nyelvközösségben elsajátított nyelvi kultúra biztosítja az „egynyelvűséget”; ezt a „világ”-ot hasonlítja össze más nyelvi-kulturális világokkal. Az interkulturális kommunikáció hasznos, megbízható és felelősségteljes közösségi cselekvésforma a mai nemzetközivé vált kommunikációban.

A valós *többynyelvűség* nem idegennyelv oktatási technikákkal, hanem egy integrált és empatikus társas-világ-alkotás megvalósításával érhető el, a kulturális különbségek kritikus és dialektikus /interaktív-argumentatív/ párbeszéd során kialakított szintézis, amelyet csak inherensen multikulturális közeg tud biztosítani. Így a nemzetközi kommunikáció egyben interkulturális kommunikáció (akár multikulturális elemekkel is).

Minden esetben felmerül a többség és a kisebbség egymáshoz viszonyulása. Normális esetben, főleg interkulturális közegben, komoly kisebbségi értékekről beszélhetünk:

Magyarországon a történelmi krízishelyzeteknek köszönhetően sajátos helyzet alakult ki; ez az egyetlen olyan ország, amely minden oldalról önmagával határos. A magyarság 8 országban szétszórva él a Kárpát-medencében, ami szétszóródás, pusztulással járt, tehát a nemzeti összetartozás-érzésének és létszámának negatív változá-

sai következtek be. Olyanok voltunk/vagyunk, mint Kovács András Ferenc *Kövek a magasban* versében:

„Kövek dobódnak, bolygókká válnak:
magas hazákból vissza se szállnak
végül sem, akkor sem.”

Ezért állami és magánintézmények komoly felelősséget vállalnak a nemzet (beleértve a határon túli magyarság) helyzetének támogatása érdekében. Ezt szolgálják például az MTA Etnikai-nemzeti kisebbségkutató Intézetének felállítása, és az olyan kisebbségi értékek, mint a kisebbség útkeresési ideológiáinak kidolgozása, a regionális együttműködés, a nem olvasztótégely-hatás, a kisebbségi oktatás, az előítélet mentesség, a legjobb gyakorlatok átadása, az aktív testvérvárosi és ‘Európai polgár’ programok, az asszimiláció nélküli integrálódás, a közös oktatás, kulturálódás, a jobb nyelvtudás (ami erősebb társas szocializálódást, gazdagabb világról szóló tudást eredményez).

A nyelvoktatásnak komoly előnyei vannak multikulturális környezetben, egymást erősítő szerepe van, empátiát, affinitást, alkalmazkodó képességet, jobb értést és megértést eredményez.

Bányai János szerint „A kisebbségi magyar kultúrák multikulturális tapasztalata pedig különleges érték lehet a globalizálódó világban, modell arra is, hogy különféle kultúrák az együttélés során hogyan őrizték meg sajátosságaikat és integritásukat.”

Claude Lévi-Strauss antropológus szerint pedig „valamennyien a saját kultúránk vonatán utazunk, és minden vonat a maga által választott irányban halad”.

Kapcsolattartó szerző:

Máthé Ilona

Gál Ferenc Egyetem

Gazdasági Kar

5600 Békéscsaba

Bajza u. 33.

mathe.ilona@gfe.hu

Cor responding author:

Ilona Máthé

Faculty of Economy

Gál Ferenc University

Bajza str. 33

5600 Békéscsaba, Hungary

mathe.ilona@gfe.hu

Hivatkozás: Máthé, I. (2022). A multikulturalitás és interkulturalitás kihívásai a 21. században. *Deliberationes*, 15(S1), 55-65.

IRODALOMJEGYZÉK

- Banks, J.A. (2004). Multicultural Education. In J.A. Banks (Ed.), *Handbook of Research on Multicultural Education* (pp. 3-29). Jossey-Bass.
- Banks, J.A. (2009). *The Routledge international. Companion to Multicultural Education*. Routledge. Britannica. Multiculturalism. <https://www.britannica.com/topic/multiculturalism>
- Commisceo Global. (n.d.). *Intercultural, Cross-cultural and Multicultural – What do they mean and Why does it matter? Commisceo Global*. <https://www.commisceo-global.com/blog/intercultural-cross-cultural-multicultural-meanings>
- Good Therapy. (2019, September 13). *Multicultural Concerns*. Good Therapy. <https://www.goodtherapy.org/learn-about-therapy/issues/multicultural-concerns>
- Máthé, I. (2008). Multikulturális értékek a kisebbségi létben. *Perspective=Kitekintés*, 12(15ksz), 102-109.
- Sampoerna University. (2022, July 5). *Multiculturalism: Definition, Theory, and Characteristics*. Sampoerna University. <https://www.sampoernauniversity.ac.id/understanding-multiculturalism-definition-theory-and-characteristics/>